

**HIASTINHAARA ON IIJOEN SUUOSAN VANHA TULVAVÄYLÄ,
JOKA LÄHTEE HELSINGINKOSKEN YLÄPUOLELLA
SIJAITSEVASTA AKOLANLAHDESTA
JA KULKEE POHJOIS-IIN KYLÄN LÄPI JA
LASKEE MEREEN KOLMEN KILOMETRIN PÄÄSSÄ.**

**12.6.2020 Hiastinhaaran yläosaa eli 4-tien
näkemaluetta**

1761 Bäckin vesisaha ja Virkkulan mylly

lin ensimmäisen vesisahan perusti nimismies Johan Bäck Martimo-ojan suulle vuonna 1743. Vuonna 1761 Johan Bäckin poika nimismies Zacharias Bäck halusi siirtää sahan parempaan paikkaan ja se **siirrettiin Pohjois-lihin Virkkulaan Hiastinhaaran varrelle vuonna 1761**. Paikka on nykyisistä 4-tien alittavista siltarummuista 300-400 metriä länteen merelle päin. Sahatoiminta hiljeni lopullisesti vuonna 1872 ja Hiastinhaaran varrella Hietalan rannassa on **edelleen muistona saha-ajoilta paikannimi: Sahanvainio**. Sahan paikalla oli myöhemmin **Virkkulan mylly** aina 1800-luvun lopulle saakka.

1916-1988 Iijoen uittoyhdistys ja jokiuitto

Uiton asianmukaisesta toteuttamisesta vastasivat pääväylien yhteisuito-organisaatiot eli uittoyhdistykset. Yhdistysten yleisenä tehtävänä oli valvoa puutavaran uittoa vesistöissään erityisten lauttaussääntöjen avulla.

1900-luvulla Iijoen uitto on ollut pääasiassa irtouittoa, jossa puun kuljetus perustuu virtaavan veden voimaan ja puut kulkevat vapaana virran mukana. Ihmisen työnä oli vain estää puiden pääsy ja jääminen sivu-uomiin ja rannalle, hinata puut paikoista, joissa ei ole virtaa sekä lajitella puut oikeille omistajille uiton päätyttyä.

Jokiuiton aikana ei Hiastinhaaran virtausta voinut uittoyhdistyksen vaatimuksesta paljontaan sallia, koska pelättiin, että uittopuut ajautuisivat Hiastinhaaraan.

1930 – 1955 laidunnusta ja kevät kalan pyyntiä

Hiastinhaaran, Hiastinlahden ja Kantolanlahden ranta-alueilla ovat laiduntaneet 1950- luvulta alkaen kyläläisten hevoset ja lehmät aina merelle asti (leistolaiset, kantolalaiset, tirolalaiset). Hevosia laidunsi alueella enemmänkin, koska niitä ei tarvinnut päivittäin lypsää kuten lehmä ja koska kyläläisten matkat olivat pitkät laidunalueille. Viimeksi Hiastinhaaralla laidunsivat Kemiläisen lehmät 1970-luvun loppupuolella.

Navettaranta on nykyisin Hiastinhaaran luontopolun parkkipaikka. Mutta paikannimi juontaa jo 1950-luvulle, jolloin tirolalaiset ja suutarit toivat lehmänsä kesäksi yhteiseen navettaan, joka muistutti rivitaloa.

Hiastinhaarassa vesi virtasi ympäri vuoden ja erityisesti tulva-aikaan virtaus oli runsasta ja huuhtoi hyvin koko väylän.

Vuonna 1931 Iijoen iso tulva vei mukanaan mm. Akolan rantasaunan ja kerrotaan, että Hiastinhaaran tulvaväylä pelasti tuolloin myös Haminan suuremmilta tulvavaurioilta. Keväisin heti tulvahuipun jälkeen kyläiset lähtivät **kevät kalan pyyntiin väylältä verkoilla ja pienillä rysillä**. Kalaa saatiin runsaasti koko väylän pituudelta etenkin **haukea, säynävää, ahventa, siikaa, nahkisia ja jokunen taimenkin**. Silloin kevätkalat olivat arvossaan ja tuolloin jo huolehdittiin siitä, että kalaa saadaan jatkossakin. Muistitiedon mukaan mm. hauelle tehtiin kutulaatikoita, joihin lypsettiin mäti ja maiti ja poikasten kuoriuduttua ne päästettiin sitten vapauteen.

Hiastinhaaran yli oli myös silta Poikkisaarentien kohdalla ja sillan ylä- ja alapuolella oli useita uimapaikkoja, jotka olivat kesäisin ahkerassa käytössä.

1940-1959 Valtatie 4

Valtatie neljän kunnostus alkoi vuoden 1940 loppupuolella, Haukiputaan päästä vuoden syksyllä 1948 ja seuraavana vuonna Olhavan päästä.

Uusi tie Virkkulaan Pohjois-Iihin valmistui vuonna 1952, Puohinkosken silta (eteläisin) valmistui vuonna 1956 ja pohjoisin eli Helsinginkosken silta 1958. Maantietä jatkettiin Virkkulasta Helsinginkosken rantaan. **Tuolloin 1959 Hiastinhaaran yli oli silloisten piirustusten mukaan määrä tehdä 52 metriä pitkä silta.**

Perimätiedon mukaan silloiset kunnan virkamiehet katsoivat jostain syystä, että **siltaa ei tarvita vaan päädyttiin penkkaratkaisuun**, joka oli todella onneton päätös niin koko kunnan kuin Pohjois-Iin kylän kannalta. Ja mikä Iin kolmen sillan matkailunähtävyys tässä lyhytnäköisessä päätöksessä tuhottiin!

Tiepenkan rakentamiseen ilman veden mentävää aukkoa oli Tie- ja vesirakennushallituksella Oulun lääninhallituksen 5.10.1955 myöntämä lupa. Tien rakentamisen jälkeen 11.11.1964 toimittivat Pohjois-Iin jakokunta ja Pohjois-Iin kalastuskunta Pohjois-Suomen vesioikeudelle vaatimuksen, jonka mukaan vesirakennushallituksen tulisi tehdä rakentamaansa penkereeseen vedenmentävä aukko. Vaatimus hylättiin Pohjois-Suomen vesioikeudessa 4.1.1965, jonka jälkeen myös korkeinoikeus hylkäsi vesioikeuden päätöksestä tehdyn valituksen.

Hylkäämisen perusteena oli lääninhallituksen myöntämä lupa tiehankkeelle ja ajatuksena oli myös, että Hiastinlahden kunto voidaan pitää yllä mm. ruoppauksella ja sitä kautta meriveden aiheuttamalla huuhtelulla.

Hiastinhaaran tulvaväylä siis tukittiin penkalla, virtaus loppui kokonaan, joka puolestaan aiheutti melko pian penkan ylä- ja alapuolelle ongelmia. **Veden vaihtuminen loppui**, yläosasta tuli haiseva lääseikkö ja **alapuolella Hiastinlahti alkoi maata ja liettyä ja rehevöityä ja haisi voimakkaasti**. Vesi koko väylässä muuttui uimakelvottomaksi eikä sitä pystynyt käyttämään edes saunavetenä.

Kansan suussa väylä saikin tuolloin nimeksi Turhapuro, jota nimeä kuulee käytettävän myös tänäkin päivänä.

Jos silta olisi rakennettu alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, Hiastinhaara olisi nyt suosittu veneilyreitti mereltä Iijoelle ja takaisin ja kalojenkin nousuväylä ja kutualueet olisivat kunnossa. Sillan alta olisi myös voinut syventää väylää aina tarvittaessa eikä näin patopaikaksi olisi syntynyt kuten nykyään nuo kaksi betonirumpua, jotka ovat liian ylhäällä ja halkaisijaltaan vain 1400 mm.

1961, 1962 ja 1970 aloitteita

Vuosina 1961, 1962 ja 1970 Iin kunnanhallitus teki useaan otteeseen aloitteita ja vaihtoehtoja, että Tie- ja vesirakennushallitus laatisi suunnitelman Hiastinhaaran ja Hiastinlahden veden vaihtumisen parantamiseksi. Suunnitelmia tehtiin ja olivat hyviäkin, mutta ne hylättiin yksi toisensa jälkeen liian kalliina tai osaksi epävarman hyötyvaikutuksen perusteella.

Hiastinlahti

Hiastinlahti kuuluu valtioneuvoston 3.6.1982 vahvistaman valtakunnallisen lintuvesisuojeleuhjelman alueeseen Hiastinlahti LVO-110233 sekä EU:n Natura 2000-verkoston samannimiseen kohteeseen (FI 1100600). Alue muodostuu Hiastinhaarasta, joka on Iijoen suiston haara ja varsinaisesta Hiastinlahdesta.

Hiastinlahden kokonaispinta-ala on 247 ha, josta avovettä on 171 ha.

Hiastinlahden vesi voi vaihtua periaatteessa merivedenkorkeuden vaihteluiden ja Hiastinhaaran kautta tulevan jokiveden vaikutuksesta.

Myös PVO-Vesivoima Oy:n vesivoimalaitos määrittää säännöstelyllään Hiastinhaaran yläpään vedenkorkeuden, joka on yksi tärkeimmistä tekijöistä virtauksen muodostumiseen Hiastinhaaraan.

Nykyisin Hiastinhaarasta tuleva **vedenvirtaus on edelleen niin heikko**, että se aiheuttaa yhdessä Perämeren rannikon maankohoamisen kanssa väylän ja lahden mataloitumista ja rehevöitymistä. Lahden perukan umpeenkasvaminen aiheuttaa sen, että matalilla meriveden korkeuksilla muodostuu lahteen erillisiä vesialtaita, joiden vedenlaatu ja käyttökelpoisuus on heikko. Pohjois-Iin haja-asutusalueen viemäröinti toteutettiin 2010-luvulla, mutta **hajakuormitusta väylän varrella** esiintyy vielä niin vakituisten kuin lomalaisten kiinteistöjen osalta.

Lintuharrastajien mielestä suurin syy lintujen vähenemiseen ja häviämiseen Hiastinlahden perukan suojellulta lintuvesialueelta on **laajat ja tiheät järvikaisla- ja rantaluikkakasvustot**. Myös pajut ja lepät ovat vallanneet saaret ja ranta-alueet. **Umpeenkasvu on vaikuttanut lajistoon ja yksilömääriin.**

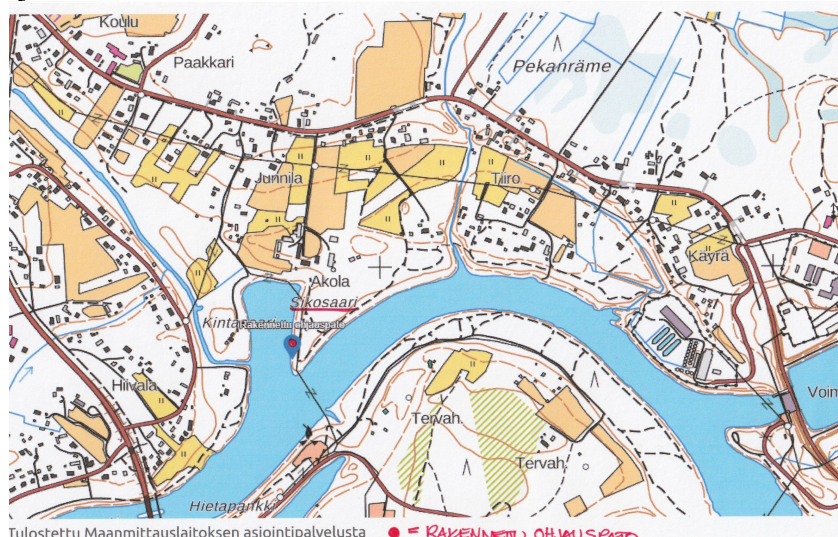
Hiastinlahdella on havaittu noin 180 lintulajia ja pesimäaikaan siellä on tavattu 12 vesilintulajia ja pesiviä kahlaajalajeja kahdeksan. Hiastinlahti on ollut ja on kokonaisuudessaan tärkeä muuttoaikainen levähtämisalue vesilinnuille ja kahlaajille.

1968-1970 Raasakan voimalaitos PVO-Vesivoima Oy

Raasakan voimalaitos rakennettiin vuosina 1968-1970, alakanavan kaivuutyöt päättyivät vuoden 1970 lopulla. **Tuolla alakanavan ruoppauksella oli ratkaiseva merkitys Hiastinhaaran virtaukseen, koska Helsinginkoski ruopattiin alas ja veden pinta voimalaitoksen alakanavassa Helsinginkosken kohdalla laski tulvaväylän yläpään kohdalla Akolanlahdessa noin 2,4-2,7 metriä riippuen Iijoen virtauksesta.**

Ruoppauksen yhteydessä rakennettiin myös ohjauspato, niemi jokeen (Sikosaareen vastapäätä Hiivalan rantaa) siten, että se myös ohjaa virtauksen ohi Hiastinhaaran. Seurauksena, että kosken yläpuolisen suvannon vesipinta laski, Akolanlahdesta muodostui suhteellisen seisova ja suvantomainen vesitila ja virtaus Hiastinhaaraan pieneni ja loppui ajoittain kokonaan. Nykyisin tapahtuu niin, että jokiveden ollessa alhaalla, Hiastinhaaran yläjuokselta virtaus tapahtuu jokeen päin.

HOX HOX! Syksyllä 2019 vesi ei virrannut mihinkään suuntaan vaan muutamien päivien ajan Akolanlahti ja Hiastinhaaran suosan olivat kuivalla maalla.

PVO-Vesivoima Oy:n vastuullaoleva ja hoidettava ranta-alue ulottuu Iin Kruunusaaresta Kemijärven Jumiskoon yhteensä 1650 kilometriä.

1976-1980

Iin kunnanhallitus esitti taas kerran vuonna **1976** Tie- ja vesihallinnolle, jotta ryhdyttäisiin toimenpiteisiin väylän ja Hiastinlahden kunnan parantamiseksi, perusteena mm. lahden veden saastumisen käyttäjille aiheuttamat terveydelliset ongelmat.

Nyt Oulun Vesipiirin vesitoimistossa tutkittiin uudelleen eri vaihtoehdot ja päädyttiin kaksiosaiseen ratkaisuun **15.6.1978**, jossa ensimmäisessä osassa Iijoen hyvänlaatuista vettä johdettaisiin väylään pitkin Hiastinlahteen eli penkan puhkaisu, betonirumpujen asentaminen ja Hiastinhaaran ruoppaaminen Iijoelta Hiastinlahteen asti.

Toisena osana suunnitelmaa oli 3,3 kilometrin pituinen ruoppaus Hiastinlahden pohjukasta Kantolanlahteen, joka tehtiin **vuoden 1980 alussa** (Pohjois-Suomen vesioikeuden päätös 8.2.1980), toteuttajana Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ja toteutus EU-rahoituksella, joka oli myönnetty Iijoen ympäristön hoito-ohjelmaan. Keskisyvyys 1,1 metriä katsottiin kesäaikana riittäväksi ammattikalastajia ja virkistyskalastusta ja loma-asutusta palvelevaa pienveneliikennettä varten. Tuolloin myös muutamat kyläläiset tekivät muistutuskirjelmän vesioikeudelle, jossa he vaativat, että vesioikeus velvottaisi hakijan myös ruoppaamaan Hiastinhaaran eteläpuolella olevan Pokinväylän, koska on oletettavissa väylän liettyminen ja kuivuminen. Kyläläisten vaatimus kuitenkin hylättiin ja Pokinväylä on nyt liettynyt ja kuivunut melkein kokonaan.

11.10.1978 Pohjois-Suomen vesioikeus antoi Iin kunnan hakemuksesta luvan Iijoen Hiastinhaaran kunnostamiseen pääuomasta vettä johtamalla.

Vuonna 1979 Oulun Vesipiirin vesitoimiston toimesta suoritettiin Hiastinhaaran ruoppaaminen Hiastinlahteen asti ja asennettiin kaksi 1400 mm betonirumpua 4-tien ali. Tuolloin olisi ollut myös mahdollisuus saada iso teräsrumpu kahden kapean betonirummun sijaan, mutta kunnan viivyttelyn takia ehdittiin asentaa ko. betonirummut ennen kuin kunnalta tuli kanta asiaan. **Rakentamisen jälkeen Oulun vesipiiri luovutti sen Iin kunnan hallintaan ja kunnalle asetettiin samalla väylän kunnossapitovelvoite.**

2001-2002 Iin Hiastinlahti

Pohjois-Pohjanmaan liitto kutsui Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen Pohjanmaan -Kainuun luontopalveluiden aloitteesta helmikuussa 2000 työryhmän valmistelevaan arvokkaiden luontokohteiden priorisointia. Työryhmä asetti yleisökäyttöön suunnattujen kohteiden kehittämis- ja hoitotoimenpiteet tärkeysjärjestykseen ja selvitti rahoitustarvetta. Valinnassa korostui myös valtakunnallinen merkittävyys ja tältä pohjalta **käynnistettiin Iijoen ympäristöhoito-ohjelman II-vaihe**, jonka tarkoituksena oli lisätä Iijokivarren lintumatkailua.

Ympäristökeskus rakensi kolmelle matkailukäyttöön soveltuvalle ja valtakunnallisesti arvokkaalle lintujärvelle palvelurakenteita sekä teki niillä tarvittavia pienimuotoisia kunnostus- ja luonnonhoitotoimenpiteitä. **Pudasjärven Sotkajärvelle ja Pudasjärvelle sekä Iin Hiastinlahdelle rakennettiin lintutorneja, laavuja, nuotiopaikkoja sekä luontopolku opastuksineen huomioiden alueiden luonnonsuojelulliset näkökohdat mm. Hiastinlahdella, joka kuuluu Natura verkostoon.**

Hiastinhaaran laavu valmistui 15.11.2002

Ympäristökeskuksen hankkeen kustannukset olivat 126 000 € ja sitä rahoittivat Euroopan kehityssrahasto, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus sekä Iin kunta ja Pudasjärven kaupunki. Lisäksi lintuvesikohteilla tehtiin tarvittavia kunnostus- ja luonnonhoitotoimia TE-keskuksen myöntämällä Euroopan sosiaalirahaston rahoituksella.

2002 POHJOIS-IIN KYLÄYHDISTYS ry ja HIASTINHAARAN TOIMIKUNTA

Pohjois-Iin kyläyhdistys ry teki vuonna 2002 kunnallislaitteen Iin kunnanvaltuustolle Hiastinhaaran kunnostamisesta, jossa todetaan mm. jokiveden virtauksen loppuneen läpi Hiastinhaaran kokonaan. **Kyläyhdistys perusti myös Hiastinhaaran toimikunnan (2002-2013)** ja puheenjohtajana toimi koko toiminta-ajan Yrjö Tuominen.

2004 EEMELI KIVINIEMEN OPINNÄYTETYÖ-HIASTINHAARAN KUNNOSTUS, II

13.4.2004 valmistui kunnallislaitteen perusteella ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen tilaamana Oulun seudun ammattikorkeakoulun opiskelijan Eemeli Kiviniemen tekemä opinnäytetyö : Hiastinhaaran kunnostus, II. **Opinnäytetyön tavoitteena oli väylän nykytilan selvittäminen, eri kunnostusvaihtoehtojen vertailu sekä kunnostusmenetelmän valitseminen.**

Samana kesänä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus oli tehnyt alustavan väylätutkimuksen ja todennut, että väylää ei tarvitse kaivaa kuin liettyneistä paikoista ja poistaa kiviä.

Kunnostustyö jaettiin sitten kolmeen eri vaiheeseen:

1.VAIHE : Väylän puhdistaminen ja kunnostaminen E4-tien ylä- ja alapuolisilta osilta Hiastinlahden pohjukkaan asti.

2. VAIHE: Väylän ruoppaaminen veneilykelpoiseen kuntoon merelle saakka

3.VAIHE: Teräsrummun asentaminen E4-tien alitse tai mahdollisen sillan rakentaminen E4-tien yli

HIASTINHAARAN 1. ja 2. VAIHEET 2003-2013

1. VAIHE Väylän puhdistaminen ja kunnostaminen E4-tien ylä- ja alapuolisilta osilta Hiastinlahden pohjukkaan asti.

Ensimmäinen talkoopäivä oli lauantai **13.12.2003**.

2. vaiheen kunnostuksesta kyläyhdistys teki aloitteen **28.5.2004** Pohjois- Pohjanmaan Ympäristökeskukselle. Ympäristökeskus käsitteli aloitteen KUNHA- työryhmässä **8.2.2005** ja arvioi aloitteen kuuluvan prioriteettiluokkaan III.

26.2.2001 Iin kunnan hallitus antoi tiedoksi lausunnon Pohjois-Pohjanmaan liitolle ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle, että Hiastinlahden käytön edistämiseksi luontomatkailussa tulisi parantaa veden virtaamaa Iijoesta Hiastinlahteen. Sen kunnostus – ja hoitotoimenpiteet esitettiin nostettavaksi kiireellisyysluokkaan I.

Myös Pohjois-Iin kyläyhdistys on vuosien aikana lähestynyt kirjeitse niin Ely-keskusta kuin Iin kuntaakin, jotta hanke saataisiin nostettua prioriteettiluokkaan I, joka toisi siten mahdollisuuden päästä EU-rahojen jako-ohjelmiin.

Vuosina **2003, 2004, 2005, 2006, 2009** suoritettiin Hiastinhaaran rantojen perkausta ja puuston raivausta ja kaikkiin näihin vaiheisiin tarvittiin runsaasti kyläläisten talkootyötunteja, koska itse ruoppaus ei olisi onnistunut ilman rantapenkereen raivausta. Vuonna 2004 kyläläisten talkootyön arvo oli pelkästään 19 306,00 €.

4-tien ylä- ja alapuolisen osan ruoppauksessa 2005 Hiastinlahden pohjukkaan saakka poistettiin virtauksen esteenä olleet padot ja kustannuksista vastasivat yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus ja kyläyhdistys talkootyön omarahoitusosuudella.

Vuosina **2005, 2006, 2007 ja 2009** niitettiin vesikasvustoa Hiastinhaarasta ja Hiastinlahdesta. Rahoitus vesikasvuston niiton toteutukseen saatiin myös Pohjois-Pohjanmaan Ympäristökeskukselta ja vielä vuonna 2011 olisi jatkettu niittoa, mutta se ei onnistunut, koska aloitusajankohtana merivesi oli liian alhaalla.

3.4.2009 pidetyssä neuvottelussa, tiehallinnon edustaja Marja Paavola esitti, että jatkossa Tielaitos huolehtii 4-tien alittavien rumpujen puhdistuksesta kuten risujen ja roskien poistosta.

2. VAIHE Väylän ruoppaaminen veneilykelpoiseen kuntoon merelle saakka

Toisen vaiheen työ käsitti väylän matalampien kohtien ruoppaamisen Hiastinlahden pohjukasta merelle asti ja veneväylän viitoituksen.

Vuonna **2006** tehtiin veneväylän viitoitus (väylämerkit yht. 16 kpl) Ykspensaan nokalle asti. Pohjois-Iin kyläyhdistys ja Hiastinhaaran toimikunta suunnittelivat väylän merkitsemisen, asennuksen ja työn johtamisen.

Toisen vaiheen osalta ruoppaustyö valmistui **21.3.2006** ja tähän ruoppaukseen saatiin rahoitusta:

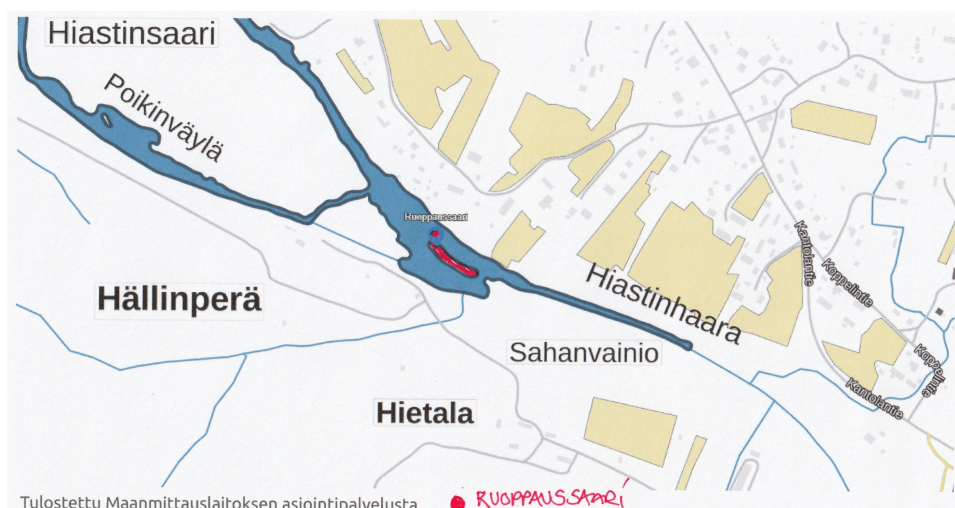
Iin kunnalta 4000,00 €, Pohjois-Iin jakokunnalta 20 000 €, Pohjois-Pohjanmaan Ympäristökeskukselta 1500,00 €, Oulun Osuuspankilta 500,00 €, Eeron Kaupalta 100,0 €, PVO-Vesivoima Oy:ltä 200,00 € ja kylälaisten keräämänä rahana 4620,00 € eli **yht. 31 020,00 €**. Lisäksi tarvittiin tähänkin 2.vaiheeseen paljon kylälaisten talkootyötunteja.

Rahapulassa väylästä jäi käsittelemättä Ykspensaannokan ja Kiusaajannokan välinen osuus, noin 600 metriä. Myös Hiastinsaaren kohdalla (Ollinhietä) jäi myös pieni pätkä väylää syventämättä.

Vuonna 2012 Pohjois-Iin jakokunta myönsi kyläyhdistyksen hakemuksesta 2250,00 € Hiastinsaaren kohdalla olevan noin 100 metrin pituisen alueen ruoppaamiseen ja työ tehtiin heti pääsiäisen jälkeen.

Ykspensaan nokalla tehtiin ruoppauskatselmus **helmikuussa 2013** valitun urakoitsijan Mauno Päckilän kanssa. Pohjois-Iin jakokunta maksoi väylän kaivuun ja kivien poiston välillä Ykspensaannokka-Kiusaajannokka sekä Paasorannantien päässä olevan kylälaisten venesataman ruoppauksen yht. 7390,40 €. Tässäkin vaiheessa tarvittiin taas kylälaisten talkootyötä mm. alueen merkitseminen lippusiimalla jälle ja lumen auraus alueelta jäätymisen nopeuttamiseksi. Ruopattavan väylän pituus oli noin 200 metriä ja leveys pohjalta noin 5 metriä. Ruoppauksen jälkeen väylä on noin 1.7 metrin syvyinen keskivesikorkeuden alapuolella. Koska ruopattava alue oli Natura 2000 luonnonsuojelualueella, läjitysmassoja ei voitu siirtää luonnonsuojelualueelle vaan ne siirrettiin Pohjois-Iin jakokunnan omille maille. Ruopatun vesialueen omistaa Pohjois-Iin jakokunta.

Ruoppausmuistiossa 13.2.2013 todettiin, että keskusteltiin Hiastinlahden pohjukassa olevan **Ympäristökeskuksen suorittaman ruoppauksen yhteydessä tekemän ”saaren” poisottamisesta**. Tässä asiassa tultiin siihen tulokseen, että ainakaan tässä vaiheessa meillä eli kyläyhdistyksellä ei ole mitään mahdollisuutta poistaa saarta. Poistomassat olisivat niin suuret, että 500 m³ massat ylittyisivät huomattavasti. **Ympäristökeskus puolusteli aikoinaan saaren tekemistä sillä, että jokiveden virtaus saadaan pysymään kapeammassa uomassa ja siten uoma paremmin auki.**

Samassa ruoppausmuistiossa todettiin myös, että näiden toimenpiteiden jälkeen, että Hiastinhaaran kunnostushankkeen 1- ja 2 - vaiheet loppuunsaoritetuiksi.

1. ja 2 vaiheen rahoitusta:

Pohjois-Iin kyläyhdistys ry talkootyönä 29 306,00 € ja rahana

5 977,86 € eli yht. 35 283,86 €

Pohjois-Iin jakokunta 30 226,66 €

Iin kunta 4000,00 €

Pohjois-Pohjanmaan Ympäristökeskus 1500,00 €

Oulun Osuuspankki 500,00 €

Eeron Kauppa Oy 100,00 €

Iin Kalamiehet 100,00 €

PVO-Vesivoima Oy 200,00 €

yht. 71 910,52 €

HIASTINHAARAN 3. vaihe 2014-2020

Vuosina 2013, 2016 ja 2020 Hiastinhaaran 4-tien ylä- ja alapuolen näkemäalueen rantojen raivaus ja niitto yhteistyössä PVO-Vesivoima Oy:n kanssa.

Vuonna 2014 Pohjois-Iin kyläyhdistys perusti Hiastinhaaralle lammaslaidun alueen, johon kyläyhdistys sai Ei-tuotannollista investointitukea 4894,40 €. Alueelle tehtiin myös Ympäristösopimus (= maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemahoitosopimus) ajalle 1.5.2015-30.4.2020 ja jota nyt jatketaan seuraavalle EU-rahoituskaudelle. Hiastinhaaralla laidunsivat ensimmäisinä vuosina pohjoisiiläisten Emilia ja Samuli Hiltusen lampaat ja nykyisin laidunnussopimus on tehty pohjoisiiläisen lampurin Olli Häyrysen kanssa. Laidunalue kuuluu myös LUOMU-valvonnan piiriin.

Vuosina 2014-2015 siivottiin talkoilla vanhaa Hiastinhaaran luontopolkualuetta ja kunnostettiin myös uimaranta-alue konevoimin Navettarannassa.

Vuonna 2014 Oulun Ammatikorkeakoulun vaihto-opiskelijat Pavlina Vickovan Tsekistä ja Jaroslav Drabin Slovakiasta tekivät yhdessä Pohjois-Iin koulun oppilaiden ja kyläläisten kanssa Akolan-Hiastinhaaran-Junnilan maisemanhoitosuunnitelman. Maisemansuunnittelu käynnistyi elokuussa ProAgrian YmpäristöAgrohankkeen järjestämällä kyläkävelyllä ja jatkui syyskuussa vaihto-opiskelijoiden tutustustumiskierroksella yhdessä Pohjois-Iin kyläyhdistyksen kanssa. *“Meidän päätavoitteena oli suunnitella alue kyläläisten tarpeisiin mutta myös houkutella vierailijoita tutustumaan alueeseen. Alueella on luontaista vetovoimaa emmekä halunneet muuttaa liiaksi paikan ominaispiirteitä. Halusimme säilyttää alueen mahdollisimman luonnonmukaisena mutta tuoda sinne uusia ja moderneja elementtejä. Vierailimme kylässä ja hyödynsimme maisemasuunnittelussa kyläläisiltä kerättyjä kommentteja.”*

Vuonna 2015-2016 aloitti kyläyhdistys Hiastinhaaran luontopolun- ja lintutornialueen rakentamis- ja kunnostamishankkeen yhteistyössä Iin kunnan kanssa.

Kunnostusta tarvittiin, koska Ympäristöhoito-ohjelman II-vaiheessa 2002 rakennettu lintutorni oli käyttökiellossa huonokuntoisuuden takia ja itse luontopolkualue pusikoitunut ja kasvanut umpeen alueen hoitamattomuuden takia.

Alueella on vielä yksi luontotaulu jäljellä vuodelta 2002

Iin kunta sai rahoituksen kunnostamiseen Oulun Seudun Leader ry:ltä ja alue valmistui ja vihittiin käyttöön **17.6.2017**. Hankkeen yhteydessä laajennettiin myös lammaslaidunalueita ja perustettiin uusi Patakarin lammaslaidun. Pohjois-Iin kyläyhdistyksen maisemahoidossaolevien lammaslaidunten kokonaispinta-ala on nyt 7,18 ha ja Patakarille kyläyhdistys on saanut myös Ympäristösopimuksen ajalle 1.5.2018-30.4.2023.

Vuonna 2017 Hiastinhaaran luontopolku- ja lintutornialueen hoidosta kyläyhdistys on tehnyt Iin kunnan kanssa kunnossapitosopimuksen ajalle 1.4.2017-31.12.2021 ja hoidosta saadaan sopimuksen mukainen korvaus.

Kesästä 2019 alkaen kyläyhdistyksen luonnonlaidunalueet ovat siirtyneet myös luomuvälvontajärjestelmään ja lampurimme Olli Häyrynen on luomutuottaja, joka on keskittynyt luonnonmukaiseen eläintuotantoon ja eläinten osalta korostetaan terveyttä ja hyvinvointia.

29.2.2020 Hiastinhaaran risu- ja polttopuutalkoissa tehtiin taas yhteisesti talkootyötunteja mahtava määrä ja täytettiin samalla talvilomalaisille laavun liiteri täyteen tulisteluja varten. Myös polttopuut on nyt ainakin neljäksi vuodeksi eteenpäin, vuosikulutusta luontopolkualueen laavulla on 8-10 pinometriä vuodessa. Hiastinhaaran rantojen risutalkoot olivat nyt tärkeät, koska Hiastinhaaran väylä Navettarannasta laavulle päin on umpeutumassa puuston ja risukon väylään leviämisen takia.

Puusto kasvaa aivan väylän vesirajassa asti ja kaareutuu osittain väylän päälle. Myös tuulet ja tuiskut ovat kaataneeet lahoja puita niin rantapenkereelle kuin veteenkin. Kaatuvat ja kaantuneet risut ja puut estivät jo pahoin liikkumisen vesialueella ja olivat myös turvallisuusriski niin kalastajille kuin muillekin vesilläliikkujille.

Keväällä ja kesällä 2020 Hiastinlahdella tehdään nyt ensiksi linnustoselvitykset ja niiden tulosten perusteella ja muutoinkin arvioidaan alueen mahdolliset hoitotarpeet. Natura-alueen tilan arvioinnin yhteydessä viime vuonna 2019 arvioitiin, että suiston uloimpien saarten raivaaminen ja avoimena pitäminen olisi alueen linnustolle eduksi. Tätä arvioidaan tarkemmin, kun selvitykset on tehty. Sen jälkeen laaditaan mahdolliset suunnitelmat ja hankitaan suostumukset maanomistajilta. Kun nämä ovat valmiina voidaan tarvittaessa aloittaa hoitotyöt.

Kesällä 2020 perinnemaisemien inventoinnit jatkuvat Iissä ja kohteena myös Hiastinhaara. Maastokäynnillä kartoitetaan kohteen puusto, kasvillisuus ja maisemalliset arvot sekä selvitetään maanomistajaa haastatteleamalla kohteen historiaa ja annetaan ohjeita kohteen hoitamiseen.

HIASTINHAARAN 3. vaihe 2021-

Ehdotuksia:

* **Kesällä 2021** Pohjois-Iin kyläyhdistys ry toteuttaa yhden vaihto-opiskelijoiden ideoista eli rakennamme Akolanlahteen Hiastinhaaran suulle Akolan polkusillan, joka lyhentää matkaa kävellessä mm. Hiivalasta Virkkulaan ja monipuolistaa kylän kävelyreitistöä. Polkuisilta on näin osa Akola-Hiastinhaara-Junnin maisemallista kokonaisuutta ja toteutetaan talkoilla ja kyläyhdistys maksaa rakennustarvikkeet. Rakentamiseen olemme saaneet Iin kunnalta toimenpideluvan.

* Hiastinhaaran nykytilassa ja **huonoissa virtausolosuhteissa puiden biomassa aiheuttaa liettymistä ja umpeenkasvua.** Valtatie 4:n näkemäalueet on pidetty siisteinä ja avarina, mutta lähempänä Akolanlahtea puusto Hiastinhaaran rannalla on tiheää ja kasvaa ja kaatuu uoman päälle.

* **4-tien rumpujen alapuolella on uomassa kivipato,** joka myös estää veden virtauksen lahden suuntaan veden ollessa padon ylätasoon alapuolella.

* **4-tien betonirummut ovat niin korkealla,** että virtaus Hiastinhaaraan alapuolelle on mahdollista vain meriveden tai jokiveden ollessa korkealla tai silloin, kun Raasakan voimalaitokselta on tarpeeksi virtausta. **Ensimmäinen tavoite on saada riittävä virtaus pääuomasta eli Iijoesta Hiastinhaaraan ja vesi vaihtumaan myös Akolanlahdessa. Hiastinlahden valtakunnallisesti arvokkaan lintuvesikohteen kunto on riipuvainen myös koko Hiastinhaaran kunnosta.**

* Vuonna 2000 Pohjois-Pohjanmaan liiton, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen Pohjanmaan-Kainuun luontopalveluiden priorisointiryhmässä ”luontokohteiden yleisökäytön kehittäminen ja aluekuvaukset” todettiin, että **kunnostus- ja hoitotoimenpiteeksi Hiastinlahdella esitetään rantaniityn tai -luhdan raivaaminen ja niittäminen, karjan rantalaidunnuksen aloittaminen ja jatkaminen sekä allikoiden ja painanteiden perkaaminen ja kaivaminen.**

* Eemeli Kiviniemen opinnäytetyössä todetaan, että Hiastinhaaran kunnostus on hankkeena monipuolinen, sillä sen vaikutusalueelle sisältyy useita erilaisia määrääviä tekijöitä: Iijoki, Pohjanlahti, Raasakan vesivoimalaitos ja Natura-alue. Lisäksi **kunnostustyö vaatii varsin paljon perehtymistä hydromekaniikkaan.**

Tässä opinnäytetyössä Eemeli Kiviniemi esitti myös seuraavat vaihtoehtoiset kunnostustoimenpiteiksi:

Tavanomainen kunnostusruoppaus

Uomaa syventävä ja luiskia loiventava ruoppaus

Sillan rakentaminen Valtie 4:n kohdalle nykyisten rumpujen sijaan

Nykyisten rumpujen viereen, mutta syvemmälle porattava ohittavan rumpuputken asentaminen

Halkaisijaltaan 5 metriä olevan aaltopeltirummun asentaminen

* Tarvitaan kaikki lupa-asiat kuntoon, maanomistajien ja vesialueen omistajan lupa, alue kuuluu meripäässä Natura 2000 verkostoon, Hiastinhaaran kokonaiskunnostussuunnitelma Iijoelta merelle, väyläsuunnitelma, merimerkit maalle, maisemanhoitosuunnitelma, ruoppausmassan läjityspaikat, jotka vaikuttavat huomattavasti mm. ruoppauskustannuksiin, ranta-alueilta poistettavan puuston hyötykäyttö polttopuuna mm. Hiastinhaaran luontopolkualueen laavulla jne. jne.

* **Hiastinhaaran ja Hiastinlahden keskeinen sijainti ja kunnostettu lintutorni- ja luontopolkualue tuovat vuosi vuodelta yhä enemmän niin kuntalaisia kuin matkailijoita alueelle.** Tätä nykyistä kokonaisuutta voidaan vielä kehittää monin erin tavoin ja nimenomaan sopusoinnussa luontoarvojen kanssa ja eri tahojen yhteistyöllä.

* **Parannettu virtaama Hiastinhaarassa mahdollistaa taas kalojen lisääntymis- ja nousuolosuhteet väylässä ja lisää edelleen alueen virkityskäyttöä.** Myös melontareitti Rantakestilästä merelle ja takaisin Hiastinhaaran kautta Iijoelle olisi varmasti yksi matkailullinen lisä tähän kokonaisuuteen ja nämä kaikki toimenpiteet tukisivat osaltaan Iijoen vesistövisiota ja hanketoimenpiteitä.

Hiastinhaaran luontopolku- ja lintutornialueella on myös oma logonsa, johon halusimme ikuistaa härkälinnun, tuon vesilinnun, jota tavattiin aiemmin lintuvesialueella, mutta joka nykyisin on täysin kadonnut alueelta.

Logolla haluamme muistuttaa, miten tärkeää on suojella ja hoitaa nykyisiä lintuvesialueitamme ja näin saadaan säilymään pesimälinnusto elinvoimaisena ja monimuotoisena niin kasviston kuin eläimistön kannalta.

”Ijoen neuvottelukunnan yhteiseksi missioksi on noussut Ijoen vesistön arvon nostaminen. Neuvottelukunta oli yksimielinen siitä, että vaelluskalojen luonnonkierron palauttaminen ja veden laadun parantamiseen tähtäävät toimenpiteet luovat pohjan Ijoen arvon ja vetovoiman nostamiselle, elinkeinoelämän piristymiselle sekä virkistyskäytölle ja asumisviihtyvyydelle.”

Tässä haluamme olla mukana – Pohjois-Iin kyläyhdistys ry, kyläläiset, kalastajat, lintuharrastajat, Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry ja kaikki muut.

Tämä on meidän kaikkien yhteinen asia, mutta nyt me tarvitsemme asiantuntija-apua, jotta osaamme ja tiedämme, mitä teemme ja mitä on realistista ja mahdollista tavoitteemme saavuttamiseksi eli pelastaa tämä arvokas kokonaisuus Hiastinhaara ja Hiastinlahti meille ja tuleville sukupolville.

26.7.2020

Anita Sievänen, puheenjohtaja
Pohjois-Iin kyläyhdistys ry

Pohjois-Iin vaakuna